

11. Крупкин П. Л. Россия и современность: Проблемы совмещения: Опыт рационального совмещения / П. Л. Крупкин. - М. : Флинта ; Наука, 2010. - 568 с.
12. Культурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 3 изд. - Ростов н/Д : Феникс, 2002. - 608 с.
13. Мартинов А. Ю. Історична соціологія (циклічна парадигма) / А. Ю. Мартинов. - К. : УАІД "Рада", 2004. - 288 с.
14. Московичи С. Машина, творящая богов / С. Московичи. - М. : Центр психологии и психотерапии, 1998.
15. Ольшанский Д. В. Политическая психология / Дмитрий Вадимович Ольшанский. - СПб. : Питер, 2002. - 575 с.
16. Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоц. докторів наук з державного управління. - Х. : Вид-во "ДокНаукДержУпр", 2010. - № 3-4. - 432 с.
17. Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоц. докторів наук з державного управління : спец. вип. - Х. : Вид-во "ДокНаукДержУпр", 2011. - 354 с.
18. Элиаде М. Миф о вечном возвращении: Архетипы и повторяемость / Мирча Элиаде. - СПб. : Алетейя, 1998. - 250 с.
19. Юнг К. Г. Инстинкт и бессознательное / К. Г. Юнг. - Режим доступа : <http://www/jungland.ru/Library/Instinct.htm#epl>

Ігор Мамонов,

аспірант кафедри політичної аналітики і прогнозування НАДУ

Концепція сталого розвитку як принцип цілепокладання в публічному управлінні

У статті розглянуто питання імплементації ідей, висловлених концепцією сталого розвитку, в якості принципів цілепокладання в публічному управлінні. Розкрито специфіку взаємодії концепції сталого розвитку та публічного управління. Обґрунтовано необхідність урахування положень із сталого розвитку у визначенні цілей публічно-управлінської діяльності. Запропоновано підходи до застосування ідеології сталого розвитку в публічному управлінні. *Ключові слова:* управлінські концепції, сталий розвиток, потреби та інтереси людини, цілі публічного управління, цілепокладання, принципи публічного управління.

The article investigates implementation of the sustainable development ideas as principles of goal setting in public administration. Specific interplay of the concept of sustainable development and public administration is revealed. Necessity of taking into account the provisions of sustainable development in defining public management goals is grounded. Approaches to application of the ideology of sustainable development in public administration are proposed.

Key words: governmental concepts, sustainable development, needs and interests, goals of public administration, goal setting, principles of public administration.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Серед представників багатьох наукових напрямів, зокрема політології та науки державного управління, існує усталений підхід щодо визнання цілей та цілепокладання як невід'ємних елементів управлін-

ської діяльності. Так, Л.Сморгунов стверджує, що повний управлінський цикл "включає стадію вироблення і прийняття того чи іншого політичного рішення щодо управлінського впливу, головним елементом якого виступає цілепокладання" [1, с. 71]. У соціології А.Кравченко та І.Тюріна під управлінням розуміють "процес цілеспрямованого впливу одного індивіда на іншого" [2, с. 171]. В.Кремень стверджує, що "основним методологічним принципом, що лежить в основі як вибору архітектури системи управління, так і практики здійснення управлінської діяльності повинен бути цільовий підхід" [3, с. 322]. В його основі перебуває детермінація розвитку соціального процесу.

За визначенням Міжнародної комісії ООН з розвитку і навколишнього середовища (Комісія Брундтланд, 1987), "сталий розвиток" забезпечує потреби нинішнього покоління без "шкоди" для можливого задоволення життєвих потреб майбутніх поколінь. З огляду на це визначення у довгостроковій перспективі має бути гармонізоване економічне зростання, соціальна справедливість і захист навколишнього середовища [4].

Таке змістовне наповнення концепції сталого розвитку підносить її до рівня однієї з домінуючих сучасних ідеологій існування людських суспільств. У сучасній літературі знайшла відображення важлива роль концепції сталого розвитку в публічному управлінні. А тому, як справедливо зазначає М.Вершило, "реалізацію концепції сталого розвитку слід вважати новою комплексною функцією державного управління" [5].

З іншого боку, комітет експертів з державного управління, заснований Економічною і соціальною радою ООН резолюцією 2001/45, що складається з 24 експертів, у доповіді № E/2004/44-E/C.16/2004/9 від 22.04.2004 р. визнав, що "викорінення злиднів та забезпечення сталого розвитку повинні стати сенсом існування державного управління" [6, с. 19]. А тому імплементація сталого розвитку актуалізує принципи цілепокладання в публічному управлінні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які спирається автор. У науковій літературі з державного управління, регіонального управління та місцевого самоврядування, як правило, розглядаються питання постановки і здійснення цілей. Роль цілепокладання виокремлено в окремих дисертаційних дослідженнях та наукових працях. Зокрема, цільова управлінська політика, її розгортання досліджувалися Г.Атаманчуком, В.Бакуменком, Д.Карамішевим, Б.Колесніковим, О.Коцюробою, В.Шарієм, Ю.Шаровим та ін.

Шляхи сталого розвитку суспільств розкривались у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: В.Андрущенко, О.Безуглого, Х.Боссела, О.Габрієляна, Б.Гаврилишина, О.Горбаня, А.Печчеї, В.Кременя, К.Лосєва, А.Толстоухова, В.Трегобчука та багатьох інших. Принципи публічного управління в реалізації ідей сталого розвитку досліджувались у працях Г.Атаманчука, В.Козбаненко, А.Мельник, Н.Мельтюхової, О.Оболенського тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Існуючі наукові дослідження виокремлюють роль суспільного феномену цілепокладання, сталого розвитку суспільства та принципів публічного управління. Водночас у науці державного управління недостатньо системно розглядається взаємодія зазначених складових, їх змістовне поєднання не виступає спеціальним об'єктом наукового пізнання. В результаті виникає потреба щодо дослідження концепції сталого розвитку як принципу цілепокладання публічного управління.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У зв'язку з цим метою статті є теоретичне обґрунтування ідей, закладених у концепції сталого розвитку, як принципів цілепокладання публічного управління і, на цій основі, вироблення підходів до застосування ідеології усталеного соціального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відомо, що потреби є внутрішньою причиною життєдіяльності людини. Вони виражають залежність від об'єктивних умов існування, породжують внутрішній дискомфорт, оскільки свідчать про те, що "існує необхідність у чому-небудь". Суспільні потреби формуються із загальнолюдських. Водночас, суб'єктивізація об'єктивної реальності актуалізує потреби, що стають інтересами людини і є формою вираження, способом реалізації.

Потреби та інтереси є важливими елементами публічного управління. Як зазначає Г.Атаманчук, у процесі системної суб'єктно-об'єктної взаємодії потреби та інтереси керованих об'єктів вибудовуються "на законі кругообігу", відповідно до якого здійснюється "пізнання (відображення)", тобто процес об'єктивізації. Така концепція є системною суб'єктно-об'єктною взаємодією (модель об'єктивно зумовленого, суб'єктивно обґрунтованого і соціально ефективного державного та інших видів управління) [7, с. 12].

Рівень (повнота) задоволення певного набору матеріальних і духовних потреб та інтересів зумовлює якість життя людини [8]. Тому публічне управління має бути спрямоване на покращення якісних характеристик, а отже, на зростання повноти задоволення потреб та інтересів. Загальновідоме визначення набору потреб, який дозволить оцінити якість життя та ефективність публічно-управлінської діяльності, розроблений світовим співтовариством.

Так, концепція ООН ставить на перше місце розвиток людини шляхом розширення можливостей вибору соціальної поведінки, подовження тривалості життя, поглиблення освіти і зростання доходу. У такому розумінні він розглядається як мета і критерій суспільного прогресу, а не засіб для економічного зростання. Індекс людського розвитку демонструє середній рівень досягнень країни за трьома базовими вимірами: довголіття і здоров'я, доступ до знань і гідний рівень життя.

Український інтегральний індекс людського розвитку відображає такі аспекти: демографічну ситуацію, стан на ринку праці, власне матеріальний

добробут, умови проживання населення, стан його здоров'я й охорони здоров'я, стан освіти, соціальне середовище, фінансування, екологічну ситуацію [9].

Російські дослідники до компонентів зведеного індексу включили якість житлових умов населення, розмір і розподіл доходів, міграційну привабливість регіону, рівень виживання дітей віком до одного року, безпеку особи, розвиненість ринків послуг, середню очікувану тривалість життя при народженні, доступність робочих місць [8, с. 595-597]. Можна навести інші варіанти оцінки якості життя та їх характеристики. Таким чином, існують різні погляди, підходи щодо розгляду складових якості життя.

У наш час Європейським співтовариством прийнята "Оновлена Стратегія сталого розвитку Європейського Союзу". У ній зафіксовано положення, згідно з яким потребує збереження потенціал Землі для підтримання життя у всій його різноманітності. Заснована на принципах демократії, гендерної рівності, солідарності, верховенства права та поваги до основних прав, включаючи право на свободу й рівні можливості для всіх, ця стратегія сприяє розвитку динамічної економіки з повною зайнятістю, високому рівню освіти й охорони здоров'я, соціальній та територіальній єдності, захисту навколишнього середовища та миру, повазі до культурного розмаїття [10, с. 2].

У названих компонентах можна помітити універсальність вимог до якості життя. На нашу думку, в тріаді економіка-суспільство-природа, що опосередкована гармонією між її складовими та відображена в компонентах концепції сталого розвитку, найширше зафіксовані сфери буття людини.

До сфер буття людини зараховують тілесність, психіку (свідомість), соціальність, духовність (культуру) [11, с. 362]. Вони відображені в концепції:

- тілесність найбільше відбивається в економіці з повною зайнятістю та в навколишньому середовищі;
- психіка (свідомість) пов'язана з освітою та здоров'ям;
- соціальність об'єктивована соціальною справедливістю, миром, соціальною та територіальною єдністю;
- духовність (культура) прямо виражена в повазі до культурного розмаїття.

Безумовно, філософські категорії сфер буття людини та одна з ідеологій існування людської цивілізації не є тотожними поняттями. В межах науки державного управління концепцію сталого розвитку ми розглядаємо як ціннісну настанову та підґрунтя для теоретичних, методологічних і технологічних напрацювань. Разом з тим серед інших управлінських впливів (боротьба з бюрократією, удосконалення людських відносин, суцільне управління якістю, державний менеджмент, нове управління Governance тощо) саме концепція сталого розвитку за своїм змістовним наповненням найширше відображає сфери буття людини. Вона найбільше охоплює потреби та інтереси людини, а тому має бути застосована до розуміння основ та оцінювання якості життя, яке є неодмінною метою публічного управління. Таким

чином, ідеї концепції сталого розвитку мають бути застосовані в процесах цілепокладання публічно-управлінської діяльності.

Відомо, що принципи державного управління визначаються керівними правилами, що "відбивають зміст законів і закономірностей" і "мають бути закріплені в нормативно-правових документах" та використовуватися в науковій і практичній діяльності фахівців з управління [12, с. 43]. З іншого боку, вони "базуються на знанні законів функціонування і розвитку суспільства" та виступають "основоположними правилами діяльності органів, інститутів і людей з управління суспільними процесами" [1, с. 71].

З урахуванням ідеологічної складової цілепокладання як його невід'ємної частини концепція сталого розвитку має бути застосована до побудови цілей публічного управління як ціннісна орієнтація цього процесу. При цьому ідеї, закладені в концепції, виступатимуть керівними правилами, стануть принципами цілепокладання.

Загалом цілі публічного управління мають:

- враховувати важливість досягнення економічної ефективності, соціальної справедливості, ресурсно-екологічної збалансованості;
- гармонійно поєднувати зазначені компоненти;
- виходити з потреб та інтересів людини;
- бути спрямовані на покращення якості життя як рівня (повноти) задоволення потреб та інтересів;
- покладатися на наявні у суспільства ресурси.

Зазначені підходи щодо застосування ідеології сталого розвитку в публічному управлінні не набули необхідного поширення в практиці. Нині значне місце щодо розуміння сталого розвитку суспільства відводиться екологічній політиці держави на протигагу виключно економічному зростанню. Згідно з існуючим визначенням сталий розвиток включає гармонійне поєднання таких компонентів, як економічне зростання, соціальна справедливість і захист навколишнього середовища [4]. Нинішня українська практика цілепокладання в публічному управлінні, як правило, не враховує і не базується на потребах та інтересах людини, не спрямована на покращення якості життя. Все це зумовлює суттєве зниження ефективності публічного управління та затримку соціального розвитку українського суспільства.

Висновки з даного дослідження. Концепція сталого розвитку становить ідеологічну основу для розвитку соціуму. Ця концепція найширше серед інших управлінських концепцій відбиває людські потреби та інтереси. Своїми сутнісними компонентами вона охоплює всі сфери буття людини. Якість життя відображає рівень (повноту) задоволення потреб та інтересів, регулюється цільовою політикою публічного управління. За своєю суттю ідеї сталого розвитку необхідно застосовувати в процесах цілепокладання у публічному управлінні, що сприятиме покращенню добробуту країни. Становлення суспільного світогляду щодо імплементації в практику повсяк-

денного життя ідеології сталого розвитку є необхідною умовою подальшого розвитку та демократизації усіх сфер суспільного життя.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Потребують подальшого удосконалення питання з визначення базових (фундаментальних) матеріальних та духовних потреб людини, з'ясування системи показників їх вимірювання, розробки механізмів запровадження політичної відповідальності за зниження якості життя.

Список використаних джерел

1. Государственная политика и управление : учебник : в 2 ч. - Ч. I. Концепции и проблемы государственной политики и управления / под ред. Л. В. Сморгунова. - М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2006. - 384 с.
2. *Кравченко А. И.* Социология управления: фундаментальный курс : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. И. Кравченко, И. О. Тюрина. - М. : Академ. Проект, 2005. - 1136 с.
3. *Кремень В. Г.* Філософія управління : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Кремень, С. М. Пазиніч, О. С. Пономарьов. - К. : Знання України, 2007. - 360 с.
4. Стратегія сталого розвитку Європейського Союзу. - Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0264en01.pdf
5. *Вершило Н. Д.* Эколого-правовые основы устойчивого развития : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / Вершило Николай Дмитриевич. - М. : [б. и.], 2008. - 53 с.
6. World public sector report: globalization and the state department of economic and social affairs United Nations. - New York, 2001. - Режим доступу : <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan012761.pdf>
7. *Атаманчук Г. В.* Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. - 4-е изд., стер. - М. : Омега-Л, 2006. - 584 с. - (Университетский учебник).
8. *Ахременко А. С.* Стабильность политического и социального развития российских регионов: взгляд через призму проблемы качества жизни / А. С. Ахременко // XI Международная научная конференция по проблемам развития экономики и общества : в 3 кн. - Кн. 1 / отв. ред. Е. Г. Ясин ; Высш. шк. экономики. - М. : Издат. дом Высш. шк. экономики, 2011. - С. 593-603.
9. *Семиволос П.* Індекс людському розвитку не завада / Павлина Семиволос // Дзеркало тижня : міжнар. сусп.-політ. щотижневик. - 2001. - № 22.
10. Оновлена стратегія сталого розвитку Європейського Союзу. - Режим доступу : <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st10/st10117.en06.pdf>
11. *Причепій Є. М.* Філософія : підручник / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. - К. : Академвидав, 2009. - 592 с.
12. *Мельтюхова Н. М.* Закони та принципи державного управління / Н. М. Мельтюхова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. - Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2009. - № 1 (35). - С. 42-50.